

С. С. Юрэцкі

Інстытут гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, Мінск

S. S. Yuretski

The Institute of History of the National
Academy of Sciences of Belarus, Minsk

УДК 903.2.02(476-15)''634''

ДА ПЫТАННЯ ПЕРЫЯДЫЗАЦЫІ НЁМАНСКОЙ КУЛЬТУРЫ (ПА МАТЭРЫЯЛАХ БЕЛАРУСКАГА ПАНЯМОННЯ)

REGARDING THE PERIODISATION OF NEMAN CULTURE (BASED ON MATERIALS OF BELORUSSIAN NEMAN REGION)

У публікацыі на падставе аналізу керамічных калекцый з тэрыторыі Беларускага Панямоння прыводзяцца вынікі даследавання праблемы перыядызацыі нёманскай культуры эпохі неаліту. Аўтар вылучае на прыкладзе мясцовых матэрыялаў ранні (ад пачатку 4 і да пачатку 3 тысячагоддзяў да н. э.) і класічны (ад пачатку 3 і да пачатку 2 тысячагоддзяў да н. э.) этапы дадзенай супольнасці, а таксама прыводзіць аналогіі з суседніх рэгіёнаў распаўсюджвання нёманскай культуры.

Ключавыя словы: археалогія; гісторыя першабытнага грамадства; эпоха неаліту; нёманская культура; Беларускае Панямонне.

The publication contains the results of the study of the problem of periodization of the Neman culture at the Neolithic era based on the analysis of the ceramic collections from the territory of the Belarusian Neman region. The author highlights early (4–3 millennium BC) and classical (3–2 millennium BC) periods of this community based on the local archeological materials, and brings analogy from neighboring regions of distribution of the Neman culture.

Key words: archeology; prehistory; Neolithic; Neman culture; Belarusian Neman region.

Старажытнасці нёманскай культуры фіксуюцца даследчыкамі на шырокай прасторы ад Одры на захадзе да вярхоўяў Нёмана на ўсходзе і ад Паўднёвай Літвы на поўначы да Валыні на поўдні. Такая пашыранасць культурнай традыцыі і тлумачыць першапачаткова яе своеасаблівы характар сярод іншых супольнасцей эпохі неаліту [1].

Аднаводна даследчаму падыходу М. М. Чарняўскага, асноўнаму даследчыку дадзенай супольнасці на тэрыторыі Беларусі, у складзе нёманскай культуры вылучаецца два яе этапы: лысagорскі (якая характарызуецца керамікай тыпу Лысая Гара) і дабраборскі (вылучаны на падставе адметнасцей керамікі тыпу Добры Бор). Храналогія пералічаных этапаў акрэслена М. М. Чарняўскім сярэднім і познім неалітам [2, с. 77].

Аўтар дадзенага артыкула на падставе вывучэння керамікі эпохі неаліту вылучыў шэраг яе тыпаў для рэгіёна Беларускага Панямоння. Да нёманскай культуры аднесены наступныя: Лысая Гара А, Лысая Гара Б, Лысая Гара В, Добры Бор А, Добры Бор Б і Добры Бор В [3].

Керамічныя матэрыялы з тэрыторыі Беларускага Панямоння, якія ідэнтыфікуюцца ў межах нёманскай культуры, немагчыма разглядаць адасоблена ад усяго рэгіёна распаўсюджвання нёманскай культурнай традыцыі. Таму на дадзеным этапе даследаванняў становіцца неабходным правядзенне карэляцыі даных з суседніх рэгіёнаў арэала нёманскай культуры з мэтай вылучэння агульных этапаў у яе развіцці.

У выніку праведзенага даследавання былі вылучаны два асноўныя этапы развіцця для ўсяго арэала нёманскай культуры (ранні і класічны).

Ранні этап нёманскай культуры. Да ранняга этапу нёманскай культуры аднесены матэрыялы, якія з’яўляюцца найбольш раннімі сярод усяго масіву керамікі нёманскай культуры. У Беларускім Панямонні ранні этап названай супольнасці прадстаўлены керамікай тыпаў Лысая Гара А і Лысая Гара Б. Сярод тэхналагічных адметнасцей такой керамікі ў першую чаргу неабходна назваць дамінаванне мінеральных дамешак у якасці асноўных якія знаходзяцца ў фармовачным цесце. Знешнія сценкі старанна загладжваліся, што таксама назіраецца на ўнутраных баках у верхніх частках пасудзін. Знікаюць ямкавыя ўцісканні пад краем венца. На іх месцы з’яўляюцца ямкавыя наклады, якія пачынаюць наносіцца не толькі звонку, але і знутры. З пункту гледжання марфалогіі пасудзіны прадстаўлены вастрадоннымі гаршкамі разгорнутай формы з вылучанай шыйкай. У аздабленні значна змяншаецца роля грабеньчатых адбіткаў, павялічваецца доля лінейнага штампа, які наносіўся пераважна ў так званай «скарапіснай» манеры нахілена, а таксама разнастайных накладаў.

Паказальнікам параўнальна ранняга ўзросту падобных матэрыялаў з’яўляецца наяўнасць у фармовачным цесце слядоў ад наяўнасці ў фармовачным цесце валакністай арганікі пры адначасовым панаванні мінеральных дамешак. Для керамікі тыпу Лысая Гара А такія сляды могуць быць распазнаныя ў якасці дамешак валакністай арганікі са слядамі ў выглядзе каверн, а для тыпу Лысая Гара Б з полымі каналікамі у выглядзе пор.

Адпаведнікі керамічным матэрыялам ранняга этапу нёманскай культуры ў Беларускім Панямонні знаходзяцца як на тэрыторыі Усходняй Польшчы, так і Заходняга Палесся, а таксама на тэрыторыі Беларускага Пабужжа. У Польшчы кераміка ранняга этапу супольнасці прадстаўлена ў рэгіёне Мазур (помнікі Зомб’е-Шэстна), дзе былі выяўлены матэрыялы з мінеральнымі дабаўкамі, а таксама з дамешкамі ў выглядзе валакністай арганікі са слядымі пор, прафіліраванымі венцамі з наяўнасцю шыйкі [4, s. 37–38; 5, Tabl. 71: 2, 3, Tabl. 72: 4, Tabl. 76: 2, Tabl. 80: 4, 90: 1].

Да ранняга этапу культуры неабходна аднесці і кераміку з мінеральнымі дамешкамі і валакністай арганікай у фармовачным цесце з помнікаў Кшэменнэ-1, Еранікі-2, Зайкі-1, якія знаходзяцца на тэрыторыі Падлясся [6, s. 136, Рys. 12; 7, s. 16–19]. Керамічныя матэрыялы ранняга этапу нёманскай культуры таксама выяўлены ў Беларускім Пабужжы на паселішчах Камянюкі-2, Селішча Вялікае-2 і Шышова-3 [8, с. 145–148], і ў рэгіёне Заходняга Палесся

(помнікі Вяз-1, Камень-3, Чухава-2) [9, с. 59–62; 10, с. 167–168]. Падобныя знаходкі керамікі адзначаюцца да таго ж на тэрыторыі Паўднёва-Усходняй Літвы (Дубічай-1, Дубічай-3, Маргяй-1 і інш.) [11, р. 158–159].

Праблемным застаецца адказ на пытанне прычын трансфармацыі керамічных традыцый у асяроддзі мясцовага насельніцтва супольнасцей эпохі неаліту. Неабходна адзначыць, што найбольш выразныя пераходныя рысы ад керамікі папярэдняй прыпяцка-нёманскай культуры да нёманскай культуры ўтрымліваюць матэрыялы тыпу Сакалувэк, што выяўлены на Падляссі (помнікі: Арбасы-9; Сакалувэк-1, Браньск-22, Заёнчкі-1, Жоўткі-6) [6, с. 129–135, Рус. 5–11; 7, с. 18], а таксама ў Беларускай Пабужжы на старажытных паселішчах Вілы-2 і Камянюкі-2 [8, с. 145, Мал. 4].

На сучасным этапе вывучэння культурная ідэнтыфікацыя керамікі тыпу Сакалувэк выклікае пэўныя цяжкасці [6, с. 133–137; 8, с. 155; 12, с. 5–11]. Так, з пункту гледжання марфалогіі, яна набліжаецца да прыпяцка-нёманскай культуры, на што ўказвае таксама аздабленне ў выглядзе ямак пад краем венца. Аднак тэхналагічныя асаблівасці такіх матэрыялаў, для якіх характэрна дамінаванне мінеральных дамешак і параўнальна добры і раўнамерны абпал, мае прамыя аналогіі ў матэрыялах ранняга этапу нёманскай культуры.

Такім чынам, сярод старажытнасцей супольнасцей эпохі неаліту Беларускага Панямоння на падставе асаблівасцей керамікі тыпаў Лысая Гара А і Лысая Гара Б, вытворчасць якіх заснавана на дамінаванні мінеральных дамешак з фіксацыяй слядоў ад ужывання валакністай арганікі, вылучаецца ранні этап нёманскай культуры. Храналогія ранняга этапу нёманскай культуры вызначаецца ў межах ад пачатку 4 тысячагоддзя да н. э. па мяжу 4 і 3 тысячагоддзяў да н. э.

Класічны этап нёманскай культуры. Упершыню тэрмін «класічная нёманская культура» ужыў у сваіх працах Б. Юзвяк для характарыстыкі асноўнай масы керамічных знаходак гэтай супольнасці не толькі на тэрыторыі Польшчы (соснінская фаза), але і Беларускага Панямоння (тыпы Лысая Гара і, пераважна, Добры Бор) [13, с. 190]. Галоўнай ідэяй вылучэння такога таксона стала імкненне да апісання агульных рысаў у кераміцы нёманскай культуры ў асноўным арэале яе распаўсюджвання на падставе падабенстваў у тэхналогіі, марфалогіі і арнаментальнасці. У выніку да класічных нёманскіх матэрыялаў былі аднесены знаходкі керамікі, вытворчасць якой заснавана на выкарыстанні мінеральных дамешак, марфалагічна прадстаўлена фрагментамі ад выключна вастрадонных гаршкоў S-падобных ў профілі з наяўнасцю вылучанай шыйкі і арнаментаваных ямакавымі наколамі пад краем венца насечкамі, а таксама, пераважна, разнастайнымі наколамі [13, с. 190–192].

Ідэя аб вылучэнні класічных матэрыялаў сярод старажытнасцей нёманскай культуры была падтрымана Д. Манастэрскім [4, с. 62–64], С. Дамарадзкай [14, с. 35] і А. Ваўрусевічам [7, с. 19]. Да фіксацыі керамікі з класічнымі рысамі названай супольнасці схільны і М. М. Крывальцэвіч [15, с. 208]. У сваім апошнім абагульняючым артыкуле, які быў прысвечаны гэтай культуры

ў Беларускім Панямонні, яе асноўны даследчык М. М. Чарняўскі таксама вылучаў класічныя матэрыялы [2, с. 84].

Адзначым, што шэрагам польскіх навукоўцаў у класічную нёманскую культуру пазней уключаліся знаходкі, якія па сваіх тэхналагічных асаблівасцях не могуць адносіцца да межаў згаданага таксона [4, s. 62; 6, s. 136; 13, s. 190]. Дадзенае палажэнне тычыцца матэрыялаў з валакністай арганікай у фармоначным цесце, частку якіх з улікам адметнасцей тэхналогіі неабходна інтэрпрэтаваць у рамках ранняга этапу нёманскай культуры. Заўважым аднак, што найбольш паслядоўным у справе вылучэння тыповых для ўсяго арэалу нёманскай культуры знаходак керамікі з класічнымі рысамі быў М. М. Чарняўскі [2, с. 84].

З улікам вынікаў аналізу керамікі супольнасцей эпохі неаліту, што быў праведзены ў рамках дысертацыйнага даследавання, паказчыкам класічнай нёманскай культуры адпавядаюць вылучаныя тыпы Лысая Гара В, Добры Бор А, а таксама Добры Бор Б.

Для названых тыпаў характэрна наяўнасць керамікі, вытворчасць якой заснавана на выкарыстанні мінеральных дамешак у выглядзе розназярністай жарствы. Пры гэтым сляды валакністай арганікі ў керамічным цесце тыпу Лысая Гара В цалкам знікаюць, што з'яўляецца галоўным адрозненнем ад тыпаў Лысая Гара А і Лысая Гара Б. Сярод форм пасудзін пераважаюць вастронныя гаршкі S-падобныя ў профілі.

Кераміка тыпу Добры Бор А ўключае ў сябе матэрыялы з мінеральнымі дамешкамі, а таксама з адметнай падштрыхоўкай паверхняў пры адначасовай наяўнасці загладжвання. Фактычна сюды ўваходзяць матэрыялы з пераходнымі прыметамі керамікі тыпаў Лысая Гара В і Добры Бор Б. У рамках гэтага тыпу пераважаюць вастронныя гаршкі, венцы адагнутыя вонкі і S-падобныя ў профілі. Матэрыялы, якія адносяцца да тыпу Добры Бор Б, характарызуюцца выразнай падштрыхоўкай знешняй паверхні. Асноўным відам дабавак з'яўляецца розназярністая жарства. Посуд прадстаўлены пераважна гаршкамі з высокімі S-падобнымі шыйкамі, а таксама гаршкамі без вылучанай шыйкі з адагнутымі вонкі венцамі. Арнаментация прадстаўлена ў выглядзе разнастайных наколаў, насечак, а таксама пракрэсленых ліній і лінейнага штампа.

Кераміка класічнага этапу нёманскай культуры выяўлена на помніках, якія ахопліваюць усю тэрыторыю Беларускага Панямоння: Дразды-12, Русаковічы-7, Русаковічы-9, Куцц-1, Лысая Гара, Янава-2, Дакудава-5, Бершты-2, Пархуты-1, Пархуты-2, Падгорная-4, Русакова-2, Добры Бор-1.

Адпаведнікі мясцовым матэрыялам знаходзяцца на тэрыторыі міжрэчча Одры і Віслы (помнікі: Брашчэцін-14, Сарнова, Совін, Айсакув-3, Лыкове, Апатове-35, Пяскі Банкове, Кажэчнік-6/7, Длуга Вось-2 і інш.) [13, s. 190–208], Мазур (Зомб'е-10, Шэстна-2) [4, s. 62–63], Падлясся (Еранікі-2, Зайкі-1, Пяскі-16, Жоўткі-6, Супрасль-6) [7, s. 19–20; 16, s. 73–74], а таксама Беларускага Пабужжа (Вілы-2, Камянюкі-2, Камянюкі-6, Філіпавічы-2) [8, с. 150–154]

і Заходняга Палесся (Камень-2, Батава-2, Астроў-1, Перасудавічы, Моталь-4 і інш.) [9, с. 72–76; 15, с. 208].

Да матэрыялаў класічнага этапу нёманскай культуры неабходна далучыць і керамічныя знаходкі названай супольнасці з тэрыторыі Паўднёва-Усходняй Літвы, якія былі выраблены на аснове выкарыстання мінеральных дамешкаў (Дубічай-1, Дубічай-2, Маргяй-1, Кабеляй-23, Катрас-2 і інш.) [11, р. 158–160, 119 pav., 120 pav.].

Такім чынам, у выніку больш паглыбленага аналізу керамікі тыпаў Лысая Гара В, Добры Бор А і Добры Бор Б і супастаўлення атрыманых даных з матэрыяламі даследаванняў суседніх рэгіёнаў распаўсюджвання нёманскай культуры неабходна вылучыць класічны этап у развіцці названай супольнасці. Адпаведна аўтару, асноўнымі вызначальнымі адзнакамі гэтага этапу сярод керамічных калекцый з’яўляюцца: тэхналогія, якая заснавана на выкарыстанні мінеральных дамешак, загладжванне, а таксама пераважна падштрыхоўка знешніх паверхняў, выключная вастрадоннасць пасудзін з наяўнасцю S-падобнай прафіліроўкі альбо з адсутнасцю вылучанай шыйкі, аздабленне ў выглядзе разнастайных наколаў, пракрэсленых і прагладжаных ліній, а таксама распаўсюджванне лінейнага штампа ў якасці аднаго з асноўных элементаў арнаментальнай. Храналогія класічнага этапу нёманскай культуры на дадзеным этапе вывучэння можа быць акрэслена перыядам пачатку 3 тысячагоддзя да н. э. і да пачатку 2 тысячагоддзя да н. э.

Сярод усёй масы керамічных знаходак, якія адносяцца да нёманскай культуры, на тэрыторыі Беларускага Панямоння вылучаюцца фрагменты, якія па сваіх паказчыках не месцяцца ў межах існуючай канцэпцыі культуры. З улікам іх асаблівасцей неабходна ахарактарызаваць адметныя рысы такіх матэрыялаў.

У Беларускім Панямонні падобныя артэфакты прадстаўлены керамікай тыпу Добры Бор В. Асаблівасцю дадзенай керамікі ў параўнанні з матэрыяламі класічнага этапу з’яўляецца наяўнасць слядоў ад выкарыстання ў якасці дамешак не толькі рознаярнай жарствы. Адзначаецца і невялікая колькасць у фармовачным цесце слядоў ад валакністай арганікі ў выглядзе каверн. Пры гэтым паверхня керамікі ўтрымлівае сляды ад нерэгулярнай падштрыхоўкі.

На сучасным этапе даследаванняў згаданыя матэрыялы нёманскай культуры на помніках вярхоўяў і правабярэжжа Нёмана (Дразды-12, Дразды-21, Дакудава-5 і Куец-1).

Адметнасці керамікі тыпу Добры Бор В дазваляюць казаць аб існаванні сярод старажытнасцей нёманскай культуры ў Беларускім Панямонні матэрыялаў з архайчнымі рысамі, якія можна разглядаць у якасці своеасаблівага альтэрнатыўнага развіцця названай супольнасці на фоне класічнага этапу.

У выніку праведзенай ідэнтыфікацыі керамікі нёманскай культуры на тэрыторыі Беларускага Панямоння вылучаны 2 асноўныя этапы ў развіцці яе традыцый: ранні этап і класічны этап. Пералічаныя таксанамічныя адзінкі

знаходзяць свае адпаведнікі ў суседніх рэгіёнах, дзе распаўсюджана кераміка гэтай супольнасці эпохі неаліту.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Юрэцкі, С. С. Сучасная гістарыяграфія нёманскай культуры / С. С. Юрэцкі // Беларусь у кантэксце еўрапейскай гісторыі: асоба, грамадства, дзяржава: зб. навук. арт., прысвеч. 80-год. Гродзен. дзярж. ун-та імя Янкі Купалы і 65-год. гіст. адукацыі ў Гродзен. дзярж. ун-це імя Янкі Купалы. У 2 ч. / ГрДУ імя Я. Купалы ; рэдкал.: А. А. Каваленя (гал. рэд.), І. Ф. Кітурка (гал. рэд.) [і інш.]. – Гродна: ГрДУ, 2019. – Ч. 1. – С. 27–31.
2. Чарняўскі, М. М. Нёманская неалітычная культура ў Беларусі: генезіс і эвалюцыя / М. М. Чарняўскі // Na rubieży kultur. Badania nad okresem neolitu i wczesną epoką brązu / pod red. U. Stankiewicz, A. Wawrusiewicz. – Białystok, 2011. – S. 77–86.
3. Юрэцкі, С. Вынікі даследавання неаліту Беларускага Панямоння па даным керамічных комплексаў / С. Юрэцкі // Древности Средне-Западной России и сопредельных территорий: материалы XXXIII междунар. молодеж. арх.-этнол. конф., Брянск, 18–19 мая 2017 г. / Науч.-образов. центр арх.-этнол. исслед. [и др.]. – Брянск, 2017. – С. 64–69.
4. Manasterski, D. Pojezierze Mazurskie u schyłku neolitu i na początku epoki brązu w świetle zespołów typu Żąbie-Szestno / D. Manasterski. – Warszawa: Inst. Archeol. UW, 2009. – 327 s.
5. Rimantienė, R. Akmens amžius Lietuvoje / R. Rimantienė. – Vilnius: Mokslo, 1984. – 343 p.
6. Wawrusiewicz, A. Ceramika wczesnoneolityczna na Podlasiu. Przyczynek do badań nad genezą kultury niemeńskiej / A. Wawrusiewicz // Супольнасці каменнага і бронзавага вякоў міжрэчча Віслы і Дняпра: зб. навук. арт. памяці Міхала Чарняўскага / уклад. В. У. Ашэйчык [і інш.]. – Мінск, 2015. – С. 123–140.
7. Wawrusiewicz, A. Okres neolitu i wczesnej epoki brązu na Podlasiu. Stan i perspektywy badań / A. Wawrusiewicz // Na rubieży kultur. Badania nad okresem neolitu i wczesną epoką brązu / pod red. U. Stankiewicz, A. Wawrusiewicz. – Białystok, 2011. – S. 13–36.
8. Ткачоў, А. Кераміка эпохі неаліту з тэрыторыі Беларускага Пабужжа / А. Ткачоў // Супольнасці каменнага і бронзавага вякоў міжрэчча Віслы і Дняпра: зб. навук. арт. памяці М. Чарняўскага: матэрыялы Міжнар. канф., прымерк. да 75-год. з дня нарадж. М. Чарняўскага, Мінск, 5–7 сак. 2013 г. / рэд.-уклад.: В. У. Ашэйчык, М. А. Плавінскі, В. М. Сідаровіч. – Мінск, 2015. – С. 143–164.
9. Исаенко, В. Ф. Неолит Припятского Полесья / В. Ф. Исаенко; АН БССР, Ин-т истории. – Минск: Наука и техника, 1976. – 128 с.
10. Чарняўскі, М. М. Нёманская культура / М. М. Чарняўскі, У. Ф. Исаенко // Археалогія Беларусі: у 4 т. / Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі; рэдкал.: М. В. Біч (старш.) [і інш.]. – Мінск, 1997. – Т. 1: Каменны і бронзавыя вякі / навук. рэд.: М. М. Чарняўскі, А. Г. Калечыц. – С. 145–170.
11. Lietovos Archeologija. – Klaipėda: Klaipėd. univ. leidykla, 2009. – Т. 1: Akmens Amžius / A. Girininkas; red. V. Žulkus. – 327 s.
12. Wawrusiewicz, A. Ceramika typu Sokołówek na Podlasiu i jej znaczenie w rozwoju społeczności subneolitycznych Polski Północno-Wschodniej / A. Wawrusiewicz // Studia i materiały nad neolitem i wczesną epoką brązu na Mazowszu i Podlasiu: (peer-rev.) / Inst. Archeol. UW. – Warszawa, 2013. – Т. 3. – S. 49–94.
13. Józwiak, B. Społeczności subneolitu wschodnioeuropejskiego na Niżu Polskim w międzyrzeczu Odry i Wisły / B. Józwiak. – Poznań: Uniw. im. A. Mickiewicza w Poznaniu, 2003. – 438 s.
14. Domaradzka, S. Materiały ceramiczne kultury niemeńskiej ze stanowiska I w Piankach, gm. Zbójna, woj. podlaskie / S. Domaradzka // Studia i materiały nad neolitem i wczesną epoką brązu na Mazowszu i Podlasiu: (peer-rev.) / Inst. Archeologii UW. – Warszawa, 2012. – Т. 2. – S. 29–48.

15. Крывальцэвіч, М. Новыя вынікі даследавання позняга неаліту – пачатку эпохі бронзы ў Заходнім Палессі / М. Крывальцэвіч // *Na rubieży kultur. Badania nad okresem neolitu i wczesną epoką brązu* / pod red.: U. Stankiewicz, A. Wawrusiewicz. – Białystok, 2011. – S. 207–218.

16. Wawrusiewicz, A. Osadnictwo społeczności kultury niemeńskiej w Jeronikach, stanowisko 2, gm. Choroszcz w województwie podlaskim / A. Wawrusiewicz // *Studia i materiały nad neolitem i wczesną epoką brązu na Mazowszu i Podlasiu: (peer-rev.)* / Inst. Archeol. UW. – Warszawa, 2012. – T. 2. – S. 49–94.

(Дата падачы: 20.02.2020 г.)

В. И. Яковчук

Академия управления при Президенте Республики Беларусь, Минск

V. Yakauchuk

Academy of Public Administration

under the Aegis of the President of the Republic Belarus, Minsk

УДК 94(476) «1946/1952»

ПОДГОТОВКА РУКОВОДЯЩИХ КАДРОВ БЕЛАРУСИ В РЕСПУБЛИКАНСКОЙ ПАРТИЙНОЙ ШКОЛЕ (1946–1952 ГГ.)

PREPARATION OF THE LEADING STAFF OF BELARUS IN THE REPUBLICAN PARTY SCHOOL (1946–1952)

В статье рассматривается исторический опыт подготовки управленческих кадров в Республиканской партийной школе Беларуси в 1946–1952 гг. Исследуются процессы послевоенного восстановления системы подготовки советских и партийных управленческих кадров. Раскрывается механизм организации учебного процесса, создания учебно-материальной базы, анализируется социальный состав обучаемых. Особое внимание уделяется изучению развития учебного процесса подготовки руководящих кадров, его практической направленности.

Ключевые слова: история; образование; управление; руководящие кадры; партийные школы.

The article discusses the historical experience of training managerial personnel in the Republican Party School of Belarus in the 1946–1952 years. The processes of post-war restoration of the system of training Soviet and party managerial personnel are investigated. The mechanism of the organization of the educational process, the creation of the educational material base is revealed, the social composition of the students is analyzed. Particular attention is paid to the study of the development of the educational process of leadership training, its practical orientation.

Key words: history; education; control; leading cadres; party schools.

Актуальность изучения развития системы подготовки управленческих кадров в Белорусской ССР в первые послевоенные годы (1946–1956 гг.) определяется тем, что в современных условиях развития независимой Беларуси